

Lagrådsremiss

Ett stärkt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 14 november 2024

Camilla Waltersson Grönvall

Cecilia Torstensson
(Socialdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås att det ska tydliggöras i den nya socialtjänstlagen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet. Det föreslås också att det ska tydliggöras i den nya socialtjänstlagen att socialnämnden ska arbeta aktivt för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

Lagförslagen innebär en komplettering av förslagen som lämnas i lagrådsremissen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter (S2024/01345). Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2025.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:000).....	4
3	Ärendet och dess beredning	5
4	Det brottsförebyggande arbetet förstärks	5
4.1	Socialnämnden ska arbeta brottsförebyggande	5
4.2	Förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.....	14
4.3	Integritetsskyddsanalys	19
5	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	22
6	Konsekvenser av förslagen	23
6.1	Samhällsekonomiska konsekvenser	23
6.2	Ekonomiska konsekvenser	23
6.3	Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen.....	26
6.4	Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet	26
6.5	Konsekvenser för barn.....	27
6.6	Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män.....	28
6.7	Konsekvenser för möjligheterna att nå målet för integrationspolitiken.....	29
6.8	Konsekvenser för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet	30
6.9	Övriga konsekvenser	30
7	Författningskommentar.....	31
Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden	32
Bilaga 2	Promemorians lagförslag.....	33
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	35

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:000).

2 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:000)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2025:000)

dels att nuvarande 18 kap. 4–11 §§ ska betecknas 18 kap. 5–12 §§,

dels att rubrikerna närmast före 18 kap. 4–11 §§ ska sättas närmast före de nya 18 kap. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 respektive 12 §,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 6 kap. 8 § och 18 kap. 4 §, och närmast före 6 kap. 8 § och 18 kap. 4 § nya rubriker av följande lydelse.

Lydelse enligt lagrådsremiss En Föreslagen lydelse
förebyggande socialtjänstlag – för
ökade rättigheter, skyldigheter och
möjligheter

6 kap.

Förebyggande arbete mot brottslighet

8 §

Socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

18 kap.

Förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga

4 §

Socialnämnden ska aktivt arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 6 april 2017 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av socialtjänstlagen (2001:453) och vissa av socialtjänstens uppgifter (dir. 2017:39). Utredningen, som tog namnet Framtidens socialtjänst (S 2017:03), överlämnade i april 2018 delbetänkandet Ju förr desto bättre – vägar till en förebyggande socialtjänst (SOU 2018:32). Utredningen överlämnade i augusti 2020 slutbetänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47).

Inom Socialdepartementet har därefter den kompletterande promemorian Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden (S2023/03181) tagits fram. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (www.regeringen.se) och i Socialdepartementet (S2023/03181).

Regeringen beslutade den 4 juli 2024 att inhämta Lagrådets yttrande över lagrådsremissen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter (S2024/01345).

I denna lagrådsremiss behandlas de kompletterande lagförslag som lämnades i promemorian Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden.

Integritetsskyddsmyndigheten har under beredningen av lagförslagen getts tillfälle att yttra sig över den integritetsanalys som har gjorts med anledning av förslagen. Myndigheten har inte några synpunkter på integritetsanalysen. Myndighetens yttrande finns tillgängligt i Socialdepartementet (S2020/06592).

4 Det brottsförebyggande arbetet förstärks

4.1 Socialnämnden ska arbeta brottsförebyggande

Regeringens förslag: Det ska tydliggöras i den nya socialtjänstlagen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

Promemorians förslag överensstämmer i sak med regeringens. I promemorian föreslås en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, *Kammarrätten i Stockholm*, *Polismyndigheten*, *Socialstyrelsen* och *Sveriges advokatsamfund*, tillstyrker eller är i huvudsak positiva till förslaget. Av kommunerna är majoriteten, bl.a. *Södertälje* och *Örebro kommuner*, positiva till förslaget.

Ett antal remissinstanser, *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, *Borlänge*, *Göteborgs*, *Härnösands* och *Stockholms kommuner*, *Akademikerförbundet SSR*, *Stiftelsen Tryggare Sverige*, *Sveriges*

Kommuner och Regioner (SKR) och *Vision*, avstyrker eller är negativa till förslaget.

SKR, Göteborgs och Örebro kommuner och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys anser att förslaget riskerar att skapa otydlighet om hur socialtjänstens ansvar för det brottsförebyggande arbetet förhåller sig till andra aktörers ansvar. SKR och *Malmö kommun* påpekar att det finns en risk att förslaget leder till en inskränkning i det ansvar som ligger på andra huvudmän. Stockholms kommun för fram att det är viktigt att tydliggöra regionernas och framför allt psykiatriens roll i det brottsförebyggande arbetet.

Göteborgs kommun och Akademikerförbundet SSR påpekar vidare att socialnämndens ansvar inte förefaller vara avgränsat till någon särskild brottstyp. Kommunen anger att området skulle kunna omfatta t.ex. förmögenhetsbrott eller miljöbrott, vilket ter sig främmande och förbundet anser att det är en polisiär fråga att förebygga att kriminella handlingar begås.

Några remissinstanser, däribland *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* och *Götene kommun*, undrar hur förslaget förhåller sig till kommunens ansvar enligt lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. *Tomelilla kommun* för fram att förslaget kan innebära den fördelen att det individbaserade perspektivet inte prioriteras bort i förhållande till den lagen, men ser samtidigt en risk för att det kommunövergripande perspektivet i stället prioriteras ner.

Flera remissinstanser, däribland *Skellefteå kommun*, efterfrågar ett tydliggörande av vilka typer av insatser som ska erbjudas vuxna. *Nacka kommun* och *Föreningen Sveriges socialchefer* saknar en djupare diskussion om vad det generellt brottsförebyggande arbetet kan innebära mer konkret. Även *Socialstyrelsen* ser ett behov av ett sådant förtydligande och anser att det är viktigt att det brottsförebyggande arbetet kompletterar det allmänt förebyggande arbetet, så att annat angeläget förebyggande arbete inte prioriteras ner. *Vision* tar också upp denna fråga och ser en fara i att ett uppdrag att förebygga kriminalitet i bred bemärkelse tar fokus från socialtjänstens förebyggande arbete för att minska sociala faktorer som riskerar att leda till kriminalitet.

Linnéuniversitetet anser att det är angeläget att arbeta med vuxna personer som släpps ut från anstalt och ett aktivt brottspreventivt arbete mot välfärdsbedrägerier, där socialtjänsten kan vara en utsatt verksamhet. *Inspektionen för vård och omsorg (IVO)* understryker vikten av att oseriösa aktörer inom välfärdsområdet identifieras och motarbetas.

Halmstads kommun, och flera andra remissinstanser, betonar vikten av att använda sig av universellt brottsförebyggande arbete och *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)* anser att nuvarande reglering kring insatser på universell och samhällelig nivå är otillräcklig.

Polismyndigheten och *Föreningen Sveriges socialchefer* anser att ett effektivt brottsförebyggande arbete förutsätter en helhetslösning i förhållande till möjligheten att dela uppgifter utan hinder av sekretess. Några remissinstanser, däribland *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* och *Borlänge kommun*, framför att en konsekvens av ett brottsförebyggande fokus är att det riskerar att påverka tilliten till socialtjänsten på ett negativt sätt. Kommunen ser också ett behov av att

säkerställa politikens och personalens trygghet utifrån otillåten påverkan, hot och våld.

Flera remissinstanser lyfter fram behovet av kompetenshöjning och nationellt stöd för att implementera förslaget, däribland Brå. *Länsstyrelsen i Stockholms län* påpekar att det krävs stöd från regional och nationell nivå för att uppnå en förändring i praktiken. Några remissinstanser, bl.a. Linnéuniversitetet, påpekar att det krävs en allmän kompetenshöjning bland socialtjänstens anställda för att bedriva ett kunskapsbaserat arbete.

Förvaltningsrätten i Göteborg och *Sorsele kommun* för fram att det bör övervägas att ersätta ordet kriminalitet med ordet brottslighet, med hänvisning till att begreppet finns i lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.

En majoritet av remissinstanserna bedömer att bestämmelsen kommer att få ekonomiska konsekvenser för kommunerna. Flera remissinstanser, däribland SKR och Härnösands kommun, för fram att förslaget innebär ett nytt åtagande för kommunerna som ska finansieras i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 6.2.

Skälen för regeringens förslag

Att motverka brottslighet är en angelägen samhällsutmaning

Brottsligheten är ett allvarligt samhällsproblem som påverkar såväl enskilda som samhället i stort. På senare tid har den grova brottsligheten med koppling till kriminella nätverk ökat. Nätverken har kommit att aktivt utnyttja och rekrytera allt yngre barn och unga. Att motverka att barn och unga rekryteras in i kriminalitet, liksom att förebygga annan brottslighet, är därför en angelägen samhällsutmaning. Brottsförebyggande åtgärder syftar till att motverka att brott begås. De många faktorer som påverkar människors benägenhet att begå brott gör att arbetet spänner över en mängd områden och kan omfatta åtgärder av varierande slag. Det är ett tvärsektorielt verksamhetsfält där socialtjänsten, med sin stora kunskap om sociala problem, är en central aktör. Det gäller dels i förhållande till individer och grupper av individer, dels på ett övergripande plan i samhällsplaneringen och i kommunens brottsförebyggande arbete.

Det bör tydliggöras i den nya socialtjänstlagen att socialnämnden ska förebygga och motverka brottslighet

Socialnämnden har en viktig roll i det förebyggande, inklusive det brottsförebyggande, arbetet. I förslaget till ny socialtjänstlag (lagrådsremissen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter och skyldigheter och möjligheter, S2024/01345) föreslås att ett av de övergripande målen för socialtjänsten ska vara att socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig, att kommunens ansvar för planering av insatser ska utvidgas till att omfatta hela socialtjänstens verksamhetsområde och att kommunen särskilt ska väga in behovet av tidiga och förebyggande insatser vid planeringen.

I lagrådsremissen om en ny socialtjänstlag föreslås vidare att flera bestämmelser om socialnämndens förebyggande arbete ska föras över till den nya lagen. Det handlar exempelvis om socialnämndens ansvar att

främja enskildas sociala trygghet samt jämlika levnadsvillkor, att vara väl insatt i levnadsförhållandena i kommunen och medverka i samhällsplaneringen och samverka med andra aktörer för att främja goda miljöer i kommunen. Socialnämnden ska också genom uppsökande verksamhet och på annat sätt bidra till att skapa förutsättningar för goda levnadsförhållanden (2 kap. 1 §, 6 kap. 1, 3 och 4 §§ förslaget till ny socialtjänstlag). Socialnämnden har också ett uttalat ansvar att förebygga skadligt bruk och beroende av alkohol och andra beroendeframkallande medel samt spel om pengar (6 kap. 6 § och 13 kap. 10 § förslaget till ny socialtjänstlag). Vidare hör det till socialnämndens uppgifter att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende (13 kap. 8 § förslaget till ny socialtjänstlag).

I socialnämndens ansvar ingår alltså att förebygga sociala problem, exempelvis genom att i det uppsökande arbetet identifiera risker och erbjuda enskilda stöd och hjälp eller genom att främja och stärka faktorer som kan ha en skyddande effekt. Samma bakgrundsfaktorer är i stor utsträckning närvarande vid flera olika samhällsproblem, som skadligt bruk och beroende, ohälsa, våld och brottslighet. Ett brett förebyggande arbete som påverkar dessa bakgrundsfaktorer kan därför ha positiv effekt på flera problemområden samtidigt. Så som bl.a. *Vision* för fram, ingår det i socialtjänstens uppdrag att förebygga och motverka sociala faktorer i människors liv som kan leda till brottslighet. Det brottsförebyggande arbetet är brett och omfattar allt ifrån att förebygga ungdomsbrottslighet till våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

Förslaget till ny socialtjänstlag innehåller inte några bestämmelser om att socialtjänsten specifikt ska arbeta brottsförebyggande. Enligt regeringens uppfattning kan ett allmänt preventivt arbete, med breda insatser som spänner över flera områden, medföra att den allvarliga problematiken med potentiell och pågående brottslighet inte får den uppmärksamhet som krävs. Det riskerar i sin tur att leda till att ändamålsenliga insatser används i för liten utsträckning. Det kan exempelvis handla om att barn, unga och deras familjer samt andra med stora behov när det gäller normbrytande beteenden och kriminalitet inte får det stöd och den hjälp som de behöver. Enligt regeringen bör det därför införas en uttrycklig bestämmelse i den nya socialtjänstlagen om att socialtjänsten ska förebygga och motverka brottslighet. Syftet är att komplettera socialtjänstens allmänt preventiva arbete med ett tydligt brottsförebyggande arbete där särskilda brottsförebyggande och återfallsförebyggande insatser används.

Genom att tydliggöra socialnämndens ansvar att arbeta brottsförebyggande utöver det mer breda förebyggande arbetet, som spänner över flera områden, ges verksamheten också en tydligare riktning. Det kan skapa förutsättningar för socialtjänsten att mer effektivt bidra till det brottsförebyggande arbetet. Det är viktigt att socialnämnden flyttar fram positionerna och prioriterar det brottsförebyggande arbetet ytterligare. Insatser behöver sättas in i ett tidigt skede, innan problem har vuxit sig stora och särskilda brottsförebyggande och återfallsförebyggande insatser behöver användas i större utsträckning än i dag.

En bestämmelse av ramlagskaraktär och utan åldersgräns

Bestämmelsen bör utformas så att den stämmer överens med socialtjänstens karaktär av en ramlag, dvs. bestämmelsen bör inte lista särskilda insatser, metoder eller målgrupper. Därför är det inte heller lämpligt, såsom *Göteborgs kommun* och *Akademikerförbundet SSR* efterfrågar, att begränsa inriktningen till att avse endast en viss typ av brottslighet. Inriktningen på arbetet bör kunna anpassas efter lokala behov och ge förutsättningar för flexibilitet, eftersom brottsligheten och samhällsutmaningar kopplad till den kan ändras över tid och skilja sig åt geografiskt. Insatserna kan därmed komma att variera från kommun till kommun. När det gäller att motverka välfärdsbrottslighet, som bl.a. *IVO* tar upp, är det dock främst inom kommunens arbete med kontroll och uppföljning av den egna verksamheten som sådan brottslighet motverkas.

Många av socialtjänstens insatser, såväl generellt som inom det brottsförebyggande området, riktas till barn och unga. Även vuxna personer kan dock vara i behov av brottsförebyggande insatser från socialtjänsten. Det gäller framför allt unga vuxna men kan även gälla andra vuxna. Barn och unga som har avtjänat sluten ungdomsvård är också en grupp som, i linje med vad *Linnéuniversitetet* för fram, kan behöva stöd från socialtjänsten. Det finns enligt regeringen en risk för att individer med behov av insatser för att förebygga fortsatt brottslighet inte uppmärksammas tillräckligt om det brottsförebyggande ansvaret endast skulle omfatta barn och unga. Socialnämndens ansvar i det brottsförebyggande arbetet bör därför regleras genom dels den ålderneutrala bestämmelse som föreslås i detta avsnitt, dels genom den specifika bestämmelse för barn och unga som föreslås i avsnitt 4.2.

Den föreslagna bestämmelsen motsvarar till sin utformning 6 kap. 6 § i förslaget till ny socialtjänstlag om att socialnämnden ska förebygga och motverka skadligt bruk och beroende av alkohol och andra beroendeframkallande medel samt skadligt bruk och beroende av spel om pengar.

I promemorian föreslås att det i den nya socialtjänstlagen tydliggörs att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka kriminalitet. Med hänsyn till att ordet brottslighet används i lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, anser regeringen dock, i likhet med bl.a. *Förvaltningsrätten i Göteborg*, att ordet "brottslighet" i stället för kriminalitet bör användas i de nya bestämmelserna om socialnämndens ansvar.

Socialnämndens inriktning på det brottsförebyggande arbetet

Socialnämndens arbete bör inriktas på att minska individens risk och benägenhet att begå brott och återfalla i brott, s.k. social brottsprevention.

Det är dock viktigt att socialtjänsten även fortsättningsvis arbetar allmänpreventivt. Det betyder att socialtjänsten fortsätter att bedriva ett förebyggande arbete med att minska sociala faktorer som bl.a. riskerar att leda till kriminalitet. Med detta synsätt delar regeringen inte den farhåga som *Socialstyrelsen* och *Vision* har att ett förtydligt brottsförebyggande ansvar skulle leda till att det allmänpreventiva arbetet prioriteras ner.

Några remissinstanser, t.ex. *Halmstads kommun*, betonar vikten av att socialtjänsten arbetar med universell prevention, dvs. insatser riktade till

breda grupper i befolkningen oavsett om deras levnadsförhållanden innebär en ökad risk för brottslighet eller inte. Regeringen konstaterar att den universella och samhälleliga nivån av det brottsförebyggande arbetet huvudsakligen regleras i den nuvarande socialtjänstlagen (2001:453), liksom i den föreslagna socialtjänstlagen genom socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen, att vara väl insatt i levnadsförhållandena i kommunen och att skapa förutsättningar för goda levnadsförhållanden. Detta framgår av 6 kap. 1, 3 och 4 §§ förslaget till ny socialtjänstlag. I motsats till *SBU*, anser regeringen att det inte behövs någon ytterligare reglering i fråga om det universellt brottsförebyggande arbetet.

Brottsförebyggande insatser

Föreningen Sveriges socialchefer, Nacka och Skellefteå kommuner efterfrågar ett tydliggörande av vad det brottsförebyggande arbetet ska utgöras av och vilka insatser som avses. Inom socialtjänstens verksamhet ryms en rad insatser för att motverka normbrytande beteende och kriminalitet. I promemorian anges bl.a. manualbaserade program för att motverka fortsatt normbrytande beteende, samverkan med andra aktörer i form av t.ex. sociala insatsgrupper och annat stöd till den som vill lämna en kriminell livsstil som brottsförebyggande insatser. Exempel på aktörer som kan ingå i dessa och andra insatser är – förutom socialtjänst – skola, polis, hälso- och sjukvård, civilsamhället, kommunen i övrigt och näringslivet. Det kan även handla om mer allmänpreventiva insatser såsom föräldraskapsstöd, uppsökande arbete, kontaktperson eller kontaktfamilj med en brottsförebyggande inriktning. Regeringen konstaterar att det även kan handla om andra insatser beroende av aktuell problematik. Det är angeläget att de insatser som ges är ändamålsenliga och i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Bestämmelsens förhållande till lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete

Kommunerna har en särskilt viktig roll när det gäller att förebygga brottslighet. Sedan den 1 juli 2023 har kommunerna ett sådant ansvar enligt lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (prop. 2022/23:43, bet. 2022/23:JuU9, rskr. 2022/23:161). Lagen innebär bl.a. att kommunen ska ta fram en lägesbild över brottsligheten och besluta om en åtgärdsplan samt ta visst ansvar för samordningen av det lokala brottsförebyggande arbetet. Lagen innebär också att varje kommun ska bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete och säkerställa organisatoriska förutsättningar för det. För att implementeringen av lagen skulle bli effektiv fick Brå (Ju2023/00472) och länsstyrelserna (Ju2023/00475) i uppdrag att utveckla sina stödinsatser till kommunerna i det brottsförebyggande arbetet. Myndigheterna ska utveckla ett mer samordnat, behovsanpassat och praktiskt stöd till kommunerna i det brottsförebyggande arbetet i hela landet.

Några remissinstanser, bl.a. *Götene kommun*, efterfrågar att det klargörs hur det brottsförebyggande arbetet enligt förslaget förhåller sig till lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Regeringen konstaterar att syftet med lagen om kommuners ansvar för brotts-

förebyggande arbete är att säkerställa att kommunernas arbete är prioriterat, effektivt och kunskapsbaserat. Lagen tydliggör kommunernas övergripande ansvar för, och roll i, det brottsförebyggande arbetet. Med hänsyn till de olika perspektiven i lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete och den bestämmelse som regeringen nu föreslår, ser regeringen, i motsats till *Tomelilla kommun*, inte någon risk för att kommunens arbete enligt lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete skulle prioriteras ned, snarare kompletteras regleringarna varandra.

Att tydliggöra det brottsförebyggande ansvaret innebär inte någon inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän

I det brottsförebyggande arbetet finns flera viktiga aktörer, däribland myndigheter som Brå, Kriminalvården, Polismyndigheten, Socialstyrelsen och länsstyrelserna. Regionerna har också en betydelsefull roll genom bl.a. ansvaret för hälso- och sjukvård. Även andra aktörer, exempelvis det civila samhällets organisationer och näringslivet, kan bidra i det brottsförebyggande arbetet. Det förhållandet att socialnämnden får ett utpekat ansvar i det brottsförebyggande arbetet innebär inte någon inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän. Det framgår av 4 kap. 1 § förslaget till ny socialtjänstlag. Som *Örebro kommun* påpekar, innebär socialnämndens ansvar att arbeta socialt förebyggande och motverkande mot brottslighet. Ansvaret innebär inte att socialnämnden ska ta över uppgifter som t.ex. Polismyndigheten eller Kriminalvården har. Regeringen delar därför inte den farhåga som *Göteborgs kommun* har att det genom den tydliggörande bestämmelsen kan uppstå gränsdragnings- svårigheter i förhållande till dessa myndigheter. Av samma skäl delar regeringen inte heller den oro som bl.a. *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* framför, att bestämmelsen skulle medföra en otydlighet i fråga om socialtjänstens ansvar i förhållande till övriga rättsvårdande myndigheters eller andra aktörers ansvar.

När det gäller det behov som bl.a. *Stockholms kommun* pekar på i fråga om att tydliggöra även regionernas ansvar för brottsförebyggande arbete, konstaterar regeringen att det saknas beredningsunderlag för att närmare överväga frågan inom ramen för detta lagstiftningsarbete. När det gäller skolans ansvar, har Skolsäkerhetsutredningen (U 2022:04) haft i uppdrag att bl.a. utreda frågan om skolans brottsförebyggande ansvar (dir. 2022:86, dir. 2023:22, dir. 2023:120 och dir. 2024:7). I delbetänkandet *Skolor mot brott* (SOU 2024:17) lämnade utredningen i mars 2024 förslag om skol- väsendets ansvar för brottsförebyggande arbete. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Samverkan med andra berörda aktörer är ofta nödvändig

Socialtjänsten är i många fall beroende av andra berörda aktörer i det brottsförebyggande arbetet, liksom andra aktörer är beroende av socialtjänstens insatser. I linje med vad *Malmö kommun* för fram, är individernas behov ofta omfattande och komplexa och kräver insatser inom olika livsområden från olika samhällsaktörer. Flera insatser kan behöva genomföras i samverkan med andra, såsom skola, polis och olika verksamheter inom hälso- och sjukvården.

Ett förstärkt brottsförebyggande arbete kan även förutsätta en ökad samverkan mellan kommuner. Alla landets socialtjänster kan inte förväntas ha förutsättningar att fullt ut kunna tillhandahålla alla insatser som kan behövas. Genom avtalssamverkan kan kommuner samarbeta kring insatser, kompetenser och resurser.

Några remissinstanser, bl.a. *Polismyndigheten* tar upp frågan om regleringen av sekretess vid samverkan. Regeringen konstaterar att denna fråga är aktuell i flera sammanhang. Den 26 september 2024 beslutade regeringen lagrådsremissen Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen. I lagrådsremissen föreslås en ny lag med skyldighet för statliga myndigheter, kommuner, regioner och skolor att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna som behövs i deras arbete med att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet samt för att utreda eller lagföra brott. Regeringen föreslår även ändringar i offentlighets- och sekretesslagen som innebär en utökad möjlighet för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att trots sekretess lämna uppgifter som behövs i brottsbekämpningen. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

Frågan om informationsdelning mellan myndigheter inom socialtjänsten i brottsförebyggande syfte behandlas även i promemorian Fler verktyg i socialtjänstens arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn (Ds 2023:15) och i betänkandet Ökat informationsutbyte mellan myndigheter Behov och föreslagna förändringar (SOU 2024:63). Förslagen från promemorian och betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Avhopparverksamhet – ett område under utveckling

En relevant insats inom det brottsförebyggande arbetet och en viktig del i arbetet att förhindra återfall i brott är stöd till personer som vill lämna kriminella miljöer. Att stödja en person som vill lämna ett kriminellt liv är ofta en både komplex och krävande uppgift, där socialtjänsten har en central roll. Även andra aktörer, såsom Polismyndigheten, Kriminalvården och regionerna, kan utifrån respektive ansvarsområde behöva involveras i arbetet.

Socialtjänsten i flera kommuner har byggt upp avhopparverksamheter med riktade insatser för att stödja personer som vill lämna organiserad brottslighet.

I september 2021 fick Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen i uppdrag att förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare från kriminella, våldsbejakande extremistiska och hedersrelaterade miljöer i hela landet (Ju2021/03331). Syftet var att skapa långsiktigt hållbara förutsättningar för att fler individer, även barn, ska få tillgång till sådant stöd. Uppdraget redovisades i januari 2024. Myndigheterna bedömer att det nu finns en grundläggande nationell struktur för arbetet, samtidigt som det finns fortsatta behov av samordning och stöd till den lokala nivån.

Den 3 oktober 2024 gav regeringen Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen i uppdrag att öka fokus på barn och unga i arbetet med stöd till avhoppare samt anpassa metod- och kunskapsstöd även till de särskilda förutsättningar som kan föreligga när

flickor och kvinnor är involverade i organiserad brottslighet (Ju2022/02956, Ju2023/02498, Ju2024/00195).

En utredare har också haft i uppdrag att bl.a. bistå Regeringskansliet och myndigheterna i arbetet med stöd till avhoppare (Ju 2021:D). Utredaren slutredovisade uppdraget den 30 september 2022 (Ju2022/02956). Av slutredovisningen framgår bl.a. att de statliga myndigheterna och kommunerna har olika roller i avhopparverksamheterna men att de insatser socialtjänsten står för utgör kärnan i verksamheterna.

Tillit och trygghet

Några remissinstanser, bl.a. *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, tar upp att det finns en risk för att tilliten för socialtjänsten kan påverkas negativt om ansvaret för det brottsförebyggande arbetet tydliggörs i socialtjänstlagen. Regeringen, som har förståelse för synpunkten, konstaterar samtidigt att brottsligheten i sig ofta är en källa till otrygghet och bristande tillit hos allmänheten. Ett tydligare brottsförebyggande fokus inom socialtjänsten, med tillgång till effektiva brottsförebyggande insatser, skulle därför också kunna medföra en ökad tillit hos allmänheten och enskilda för socialtjänstens verksamheter.

Borlänge kommun uttrycker en farhåga för att en brottsförebyggande bestämmelse kan leda till ökade hot mot socialtjänstens personal. Att tjänstemän och personal inom socialtjänsten liksom annan samhällsbärande verksamhet skyddas mot hot, våld och annan otillåten påverkan är en prioriterad fråga för regeringen. Regeringen kan konstatera att det straffrättsliga skyddet för utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner på senare tid har stärkts, genom att dessa numera kan omfattas av straffbestämmelserna om våld eller hot mot tjänsteman och förgripelse mot tjänsteman (prop. 2022/23:106, bet. 2022/23:JuU27, rskr. 2022/23:249). I betänkandet Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier (SOU 2024:1) föreslås vidare bl.a. skärpta straffskalor för våld eller hot mot tjänsteman. Betänkandet har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet. Risker för hot, våld och annan otillåten påverkan får dock enligt regeringens mening inte hindra ett intensifierat brottsförebyggande arbete.

Nationellt stöd och kompetensutveckling

I promemorian beskrivs att kommuner har kommit olika långt i arbetet med att utveckla och erbjuda insatser som är inriktade på att förebygga och motverka brottslighet. Det finns även, enligt vad som anges i promemorian, ett behov av att utveckla arbetssätten så att mer effektiva metoder används inom socialtjänstens område. Det handlar t.ex. om att i större utsträckning än i dag använda kunskapsbaserade och manualbaserade metoder och standardiserade bedömningsmetoder. Så som flera remissinstanser, bl.a. *Brå* och *Länsstyrelsen i Stockholms län*, för fram kan det finnas behov av kompetensutveckling på området för att bedriva ett kunskapsbaserat arbete. Det kan även finnas ett behov av nationellt och regionalt stöd för att implementera metoder inom socialtjänstens område. Regeringen delar uppfattningen att det kan behövas såväl kompetensutveckling som andra stödinsatser i omställningen till ett arbetssätt i enlighet med vetenskap och beprövad

erfarenhet och till en långsiktigt hållbar socialtjänst. Regeringen avser att avsätta medel för att stödja kommunerna i omställningen till en långsiktigt hållbar socialtjänst under åren 2024–2028. Därutöver har regeringen i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.5 och 6.6.7) aviserat ytterligare medel till socialnämndernas brottsförebyggande arbete (se avsnitt 6.2).

4.2 Förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga

Regeringens förslag: Det ska tydliggöras i den nya socialtjänstlagen att socialnämnden aktivt ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

Promemorians förslag överensstämmer i sak med regeringens. I promemorian föreslås en annan språklig och redaktionell utformning.

Remissinstanserna: En övervägande majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller är positiva till förslaget. Flera kommuner, bl.a. *Botkyrka kommun*, uppger att förslaget är i linje med hur socialnämnden arbetar i dag. *Göteborgs kommun* anser att förslaget underlättar socialnämndens arbete med brottsförebyggande insatser för barn och unga. *Folkhälsomyndigheten* påpekar att ett förtydligt ansvar kan gynna arbetet med att förebygga brott, inte minst bland barn och unga, vilket kan bidra till förbättrad folkhälsa. *Socialstyrelsen* lyfter fram vikten av att socialtjänsten planerar, utformar och genomför insatser utifrån principerna om risk, behov och mottaglighet. *Statens institutionsstyrelse (SiS)* för fram att förslaget kan leda till att fler insatser till barn och unga med normbrytande beteende beviljas på ett tidigt stadium. *Kungsbacka kommun* framhåller vikten av att fokus finns på tidiga och samordnade insatser.

Några remissinstanser, bl.a. *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd*, *Halmstads kommun* och *Akademikerförbundet SSR*, tror däremot inte att bestämmelsen kommer att medföra någon förändring i förhållande till de övriga ändringar om förebyggande arbete som föreslås införas i socialtjänstlagen. *Linköpings universitet (Barnafrid)* efterfrågar konkreta förslag på hur arbetet ska bedrivas.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, som avstyrker förslaget, befarar att det kan uppstå en oklarhet om hur brottsförebyggande insatser ska prioriteras i förhållande till andra insatser riktade till barn och unga. *Götene kommun* undrar om avsikten med förslaget är att det brottsförebyggande arbetet ska väga tyngre än andra delar av socialtjänstens uppdrag rörande barn och unga. *Linnéuniversitetet* pekar på att förslaget kan innebära att uppmärksamheten minskar på andra risk signaler i form av t.ex. ökad psykisk ohälsa bland unga. *Barnombudsmanen* ser en risk att kommuner kan hamna i situationer där andra verksamheter eller huvudmän inte fullgör sitt ansvar.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län understryker betydelsen av att alla barn och unga ska kunna få ett likvärdigt stöd oberoende av ålder, kön och kulturell bakgrund. *Myndigheten för delaktighet* pekar på att det finns stora behov av kunskap om hur olika risk- och skyddsfaktorer för normbrytande

beteende och kriminalitet samverkar med funktionsnedsättning hos barn och unga. Även bl.a. *Malmö kommun* väcker denna fråga och för fram att gärningspersoner med funktionsnedsättningar kan ha behov av särskilt stöd för att ta till sig information. *Jämställdhetsmyndigheten* anser att socialtjänsten även ska uppmärksamma våld i ungas nära relationer och ungas utsatthet för människohandel och exploatering. *Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime (GAPF)* betonar vikten av att motverka hedersrelaterad brottslighet.

Några remissinstanser, däribland Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, *Härnösands kommun* och SKR anser att det bör klargöras vilken nationell aktör som ska ansvara för att erbjuda utbildning, exempelvis om de insatser som Socialstyrelsen rekommenderar att kommuner bör erbjuda till barn med normbrytande beteende och risk att återfalla i brott.

Barnombudsmannen, Barnafriad samt Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd för fram att barnkonventionen inte nämns i promemorian. *Brottsofferjouren Sverige* saknar ett tydligt fokus på barns våldsutsatthet och barnrättsperspektiv utifrån barnkonventionen. Även *Länsstyrelsen i Stockholms län* tar upp vikten av att stärka det barnrättsliga perspektivet och anser att förslaget att socialnämnden aktivt ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga är ett steg i rätt riktning. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 6.5.

Flera remissinstanser, däribland SKR, för fram att förslaget kan få ekonomiska konsekvenser för kommunerna. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 6.2.

Skälen för regeringens förslag

Kriminella nätverk är ett allvarligt hot mot barns och ungas utveckling

Att som barn utsätts för våld eller bevittna våld ökar risken för ohälsa, kriminalitet och andra problem senare i livet. Barn som upplever våld i hemmet eller i sitt närområde har också en ökad risk att själva använda våld (skr. 2023/24:68 s. 17). Att involveras och utnyttjas i ett kriminellt nätverk innebär ett betydande hot mot barnets eller den ungas framtidsutsikter och kan i värsta fall leda till en fara för liv. Barn och unga med ett normbrytande beteendemönster riskerar, förutom att hamna i kriminalitet i vuxen ålder, även försämrad psykisk hälsa, somatisk ohälsa, missbruk och tidig död ("Jag hade vitt hjärta" Tidiga samhällsinsatser för att stärka barn och förebygga kriminalitet, Barnombudsmannen 2023). De allvarliga konsekvenserna av att barn och unga utnyttjas inom ramen för kriminella nätverk ställer höga krav på förebyggande och motverkande insatser. För att fånga upp barn i riskzonen för kriminalitet har orosanmälningarna en stor betydelse. Antalet orosanmälningar om barn och unga som misstänks fara illa ökar, likaså antalet anmälningar per barn. En tendens i orosanmälningarna är att de i allt högre grad gäller yngre barn som riskerar att hamna i, eller redan befinner sig i, kriminalitet och missbruk (Individ- och familjeomsorg, Lägesrapport 2023, Socialstyrelsen 2023). Vidare slås det fast i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) att alla barn har rätt till frihet från våld och till social trygghet (artiklarna 19 och 26).

Det bör tydliggöras i den nya socialtjänstlagen att socialnämnden ska förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga

Socialnämnden ska enligt 18 kap. 1–4 §§ förslaget till ny socialtjänstlag bl.a. verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden och aktivt arbeta för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende bland barn och unga av alkohol, andra berusningsmedel, beroendeframkallande medel, dopningsmedel samt spel om pengar. Socialnämnden ska även bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa. Med särskild uppmärksamhet ska socialnämnden följa utvecklingen hos dem som visar tecken på en negativ utveckling och för dem som riskerar en ogynnsam utveckling, sörja för att de får det skydd och stöd som behövs. Regeringen har tidigare betonat betydelsen av förebyggande arbete i socialtjänsten för att se till att barn och unga och deras familjer vid behov får tillgång till stöd och skydd (prop. 2012/13:10 s. 96).

Ett allmänt inriktat och förebyggande arbete är en av huvuduppgifterna för socialtjänstens barn- och ungdomsvård. Regeringen anser dock, mot bakgrund av den nuvarande samhällsutvecklingen, att det är mycket angeläget att socialnämnden snabbt flyttar fram positionerna och prioriterar det brottsförebyggande arbetet riktat till barn och unga ytterligare. Insatser behöver sättas in i ett tidigt skede och särskilda brottsförebyggande, inklusive återfallsförebyggande, insatser behöver användas i större utsträckning än i dag.

Verksamheter som möter barn och unga och föräldrar behöver ha kunskap om risk- och skyddsfaktorer, rutiner för att tidigt fånga upp dem som befinner sig i riskzonen för kriminalitet samt kunskap om ändamålsenliga metoder. För att motverka en ogynnsam utveckling hos barn och unga anser regeringen, till skillnad från bl.a. *Halmstads kommun*, att det inte är tillräckligt med de bestämmelser om förebyggande arbete som föreslås i den nya socialtjänstlagen. Det kan exempelvis handla om att barn, unga och deras familjer med stora behov när det gäller normbrytande beteenden och kriminalitet inte får det stöd och den hjälp som de behöver. Det kan också handla om att brottsförebyggande insatser inte sätts in tillräckligt tidigt. För att främja en utveckling där det brottsförebyggande arbetet riktat mot barn och unga stärks, bör det införas en bestämmelse i den nya socialtjänstlagen som tydliggör socialnämndens ansvar att aktivt arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

I avsnitt 4.1 föreslår regeringen att det även bör införas en åldersneutral bestämmelse om socialnämndens ansvar för det brottsförebyggande arbetet. Det finns enligt regeringens mening en risk för att individer som behöver insatser för att förebygga fortsatt brottslighet inte uppmärksammas tillräckligt om det brottsförebyggande ansvaret endast skulle omfatta barn och unga. Socialnämndens ansvar i det brottsförebyggande arbetet bör därför enligt regeringens mening regleras genom dels den ålderneutrala bestämmelse som föreslås i avsnitt 4.1, dels en särskild bestämmelse om att socialnämnden ska arbeta aktivt för att förebygga och motverka brottslighet hos barn och unga.

En bestämmelse av ramlagskaraktär

Bestämmelsen bör, på motsvarande sätt som den åldersneutrala brottsförebyggande bestämmelse som regeringen föreslår ska införas (avsnitt 4.1), utformas så att den stämmer överens med socialtjänstlagens karaktär av ramlag. Det innebär att bestämmelsen inte bör lista särskilda insatser, metoder eller målgrupper. Av samma skäl som anförts (avsnitt 4.1) avseende den åldersneutrala regeln bör ordet brottslighet användas i stället för ordet kriminalitet.

Syftet med bestämmelsen är inte, som *Götene kommun* undrar, att det brottsförebyggande arbetet ska ta över det allmänt inriktade förebyggande arbetet. Tvärtom är det väsentligt att det brottsförebyggande arbetet kompletterar det allmänna förebyggande arbetet. Det är exempelvis, i linje med vad *Linnéuniversitetet* för fram, givetvis lika viktigt som tidigare att socialnämnden fångar upp risksignaler om exempelvis psykisk ohälsa hos barn och unga. Så som *Göteborgs kommun* påpekar, kan en tydliggörande bestämmelse dock underlätta kommunens arbete med brottsförebyggande insatser för barn och unga. Det kan exempelvis ske genom att ändamålsenliga metoder används i högre grad. Regeringen ser därför inte, till skillnad från *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys*, någon risk för att bestämmelsen kommer leda till oklarheter i fråga om hur socialnämndens brottsförebyggande arbete ska prioriteras i förhållande till det allmänpreventiva arbetet.

Brottsförebyggande insatser för barn och unga

För att förebygga och förhindra att barn och unga dras in i kriminalitet är det väsentligt att insatser sätts in i ett tidigt skede. Det förutsätter att socialnämnden tidigt får kännedom om att ett barn eller en ung person hamnat i eller riskerar att hamna i kriminalitet, och att nämnden vidtar adekvata åtgärder för att motverka ett normbrytande beteende. Regeringen delar *SiS* bedömning att bestämmelsen kan bidra till att fler insatser beviljas på ett tidigt stadium för att bryta ett sådant beteende. Det är socialnämnden, som utifrån lokala förutsättningar, avgör hur arbetet ska bedrivas och vilken insats som bör ges med hänsyn till den enskildes förutsättningar och behov. *Barnafrid* efterfrågar ett klargörande av vilka insatser det brottsförebyggande arbetet kan bestå av.

Enligt regeringen kan det brottsförebyggande arbetet bestå av insatser av mer allmänt förebyggande karaktär med ett brottsförebyggande fokus, såsom föräldraskapsstöd, uppsökande arbete, kontaktperson och kontaktfamilj. Det kan även bestå av olika typer av riktade insatser i form av manualbaserade program för att motverka fortsatt normbrytande beteende och kriminalitet, insatser i samverkan med andra aktörer såsom sociala insatsgrupper eller särskilt stöd till barn och unga som vill lämna en kriminell bana. Det är angeläget att de insatser som ges är ändamålsenliga och i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Regeringen delar även *Socialstyrelsens* uppfattning att det också är viktigt att socialtjänstens arbete och insatser utformas utifrån principerna om risk, behov och mottaglighet, de s.k. RMB-principerna.

Samverkan och ansvar

I det allmänt inriktade och förebyggande arbetet för barn och unga ska socialnämnden enligt 18 kap. 5 § förslaget till ny socialtjänstlag i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. Samverkan är således en viktig utgångspunkt i socialnämndens arbete med barn och unga. Så som *Kungsbacka kommun* framhåller, är det viktigt att de brottsförebyggande insatserna är tidiga och samordnade. Att socialtjänsten får ett utpekat ansvar i det brottsförebyggande arbetet innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän. Det framgår av 4 kap. 1 § förslaget till ny socialtjänstlag. Regeringen delar därför inte den farhåga som *Barnombudsmannen* har, att bestämmelsen skulle leda till att andra verksamheter eller huvudmän än kommunen inte fullgör sitt ansvar.

Det behövs kunskapsutveckling för att främja ett effektivt brottsförebyggande arbete bland barn och unga

Bland barn och unga med normbrytande beteende eller som begår brott finns det grupper som får stöd i mindre utsträckning än andra. Det finns exempelvis, enligt vad som anges i promemorian, uppgifter som tyder på att flickor inte uppmärksammas i tillräckligt hög grad när det gäller kriminalitet, och att pojkar med utländsk bakgrund nås av färre insatser eftersom samtycke till insatser ofta saknas från deras vårdnadshavare. Vissa barn och unga kan också ha svårare att få det stöd som de skulle behöva på grund av begränsningar i den faktiska tillgången till lämpliga insatser. I linje med vad *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* påpekar, är det väsentligt att säkerställa att alla barn och unga i det brottsförebyggande arbetet ska kunna få ett likvärdigt stöd oberoende av ålder, kön och kulturell bakgrund. Så som bl.a. *Myndigheten för delaktighet* för fram, kan det behövas mer kunskap om hur olika risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende och kriminalitet samverkar med funktionsnedsättning hos barn och unga. Regeringen anser också att det är viktigt att tänka på att kriminalitet inte bara är gängrelaterad. I likhet med vad *Jämställdhetsmyndigheten* uppmärksammar, är det exempelvis viktigt att motverka våld i ungas nära relationer samt ungas utsatthet för människohandel och exploatering. Även hedersrelaterad brottslighet behöver motverkas, vilket *Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime (GAPF)* understryker.

I promemorian beskrivs att det finns manualbaserade metoder och kunskapsstöd för flera områden, men att dessa används i relativt liten utsträckning. Samtidigt föreslår regeringen i lagrådsremissen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter krav på att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Enligt regeringens uppfattning finns det behov av kunskapsutveckling inom socialtjänsten när det gäller brottsförebyggande arbete bland barn och unga. Som några remissinstanser, bl.a. *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd*, ger uttryck för, kan det finnas behov av såväl utbildning som nationellt stöd för ett mer effektivt brottsförebyggande arbete. Regeringen avser att avsätta medel för att stödja kommunerna i omställningen till en långsiktig hållbar socialtjänst under 2024–2028. Därutöver har regeringen i budget-

propositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.5 och 6.6.7) aviserat ytterligare medel till socialnämndernas brottsförebyggande arbete (avsnitt 6.2).

4.3 Integritetsskyddsanalys

Regeringens bedömning: Förslagen medför inte behandling av några ytterligare kategorier av personuppgifter än vad som redan förekommer i socialtjänstens verksamhet. Däremot medför förslagen en viss ökad behandling av sådana personuppgifter som redan förekommer.

Den befintliga regleringen på personuppgiftsområdet är tillräcklig för den personuppgiftsbehandling som kan komma att ske med anledning av förslagen. Förslagen är förenliga med EU:s dataskyddsförordning och den tillämpliga nationella dataskyddsregleringen samt är proportionerliga ur integritetshänseende.

Promemorians bedömning behandlar inte förslagets förhållande till den personliga integriteten.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans tar upp frågan om personuppgiftsbehandling.

Skälen för regeringens bedömning

Socialtjänstens behandling av personuppgifter

Socialtjänstens verksamheter har i hög grad behov av att behandla uppgifter om personers hälsa och andra personliga förhållanden. Det handlar ofta om känsliga personuppgifter som omfattas av sekretess. Även uppgifter om lagöverträdelse förekommer inom socialtjänstens behandling av personuppgifter. Uppgifterna behandlas huvudsakligen inom ramen för socialtjänstens ärendehandläggning samt vid genomförande av insatser.

Förslagen i denna lagrådsremiss innebär ett tydliggörande av socialnämndens ansvar att arbeta brottsförebyggande, dels genom en generell bestämmelse om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet, dels genom en bestämmelse om att socialnämnden aktivt ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Bestämmelserna syftar bl.a. till att sätta in insatser i ett tidigt skede. Det är möjligt att personuppgifter om fler personer än i dag kan komma att behandlas. Det kommer dock till stor del att röra sig om personuppgifter som redan behandlas av socialtjänsten. Det är vidare samma kategorier av personuppgifter som behandlas av socialtjänsten redan.

Regelverk för personuppgiftsbehandlingen

För den behandling av personuppgifter som är nödvändig inom socialtjänstens verksamhet finns ett omfattande regelverk. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv

95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), benämnd EU:s dataskyddsförordning, är den generella regleringen av personuppgiftsbehandling inom EU. I lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, förkortad dataskyddslagen, finns bestämmelser som kompletterar EU:s dataskyddsförordning på ett generellt plan i svensk rätt.

Vid behandling av personuppgifter inom socialtjänsten kompletteras regleringen av lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, förkortad SoLPuL, och förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten, förkortad SoLPuF. Personuppgifter får bara behandlas om behandlingen är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten ska kunna utföras. Personuppgifter får även behandlas för uppgiftslämnande som föreskrivs i lag eller förordning (6 § SoLPuL). I 12 § SoLPuF framgår ändamålen för när en kommunal myndighet får behandla personuppgifter. En kommunal myndighet får exempelvis behandla personuppgifter för handläggning av ärenden om bistånd och annat stöd samt genomförande av beslut om bistånd, stödinsatser, vård och behandling samt annan social service som följer av bestämmelserna i socialtjänstlagen (12 § första stycket 1 SoLPuF).

Socialtjänsten får behandla känsliga personuppgifter om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten, respektive för social omsorg eller förvaltning av social omsorg samt deras system (7 § SoLPuL och 3 kap. 5 § dataskyddslagen).

Personuppgifter om lagöverträdelse som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden får behandlas om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för verksamheten (7 § SoLPuL).

Den rättsliga grunden enligt EU:s dataskyddsförordning för behandling av personuppgifter inom socialtjänsten är dels att behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige (artikel 6.1 c), dels att den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning (artikel 6.1 e). Det finns således flera rättsliga grunder för behandlingen. Grunden för behandlingen av personuppgifter är fastställd i nationell rätt, genom den nuvarande socialtjänstlagen (2001:453) och den verksamhetslagstiftning som finns på området (artikel 6.3), se propositionen Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområde – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning (prop. 2017/18:171 s. 82–83).

Brottsdatalagen är inte tillämplig

För personuppgiftsbehandling som sker i brottsbekämpande syfte gäller dataskyddsdirektivet. I svensk rätt har dataskyddsdirektivet genomförts genom bl.a. brottsdatalagen (2018:1177), förkortad BDL. Brottsdatalagen gäller endast när behöriga myndigheter behandlar personuppgifter i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott, eller verkställa straffrättsliga påföljder samt allmän ordning och säkerhet (1 kap. 2 § BDL). Det framgår inte direkt av brottsdatalagen vilka myndigheter som är behöriga myndigheter. Det avgörande är om myndigheten har till uppgift att förebygga, förhindra eller upptäcka

brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott, verkställa straffrättsliga påföljder eller upprätthålla allmän ordning och säkerhet och personuppgiftsbehandlingen sker i ett sådant syfte (1 kap. 6 § BDL). Ett grundläggande krav för att brottsdatalagen ska vara tillämplig är alltså att den som behandlar personuppgifterna är en behörig myndighet i lagens mening och att behandlingen utförs för något av de syften som anges i lagen. De förslag som lämnas i denna lagrådsremiss innebär ett tydliggörande av socialnämndens ansvar att arbeta för att förebygga och motverka brottslighet. Socialnämnden ska med olika insatser arbeta för att minska individens risk och benägenhet att begå brott och återfalla i brott. Förslagen innebär dock inte att socialnämnderna har fått en uppgift eller ett uppdrag att förebygga brottslig verksamhet på sätt som krävs för att de ska bli behöriga myndigheter enligt brottsdatalagen. Brottsdatalagen är således inte tillämplig på de nya förslagen.

Det finns stöd för den personuppgiftsbehandling som förslagen leder till

De nya bestämmelserna innebär ett förtydligande av socialnämndens ansvar att arbeta brottsförebyggande. Det är möjligt att personuppgifter om fler personer än i dag kan komma att behandlas. Som konstaterats kommer det dock till stor del att röra sig om personuppgifter som behandlas av socialtjänsten redan i dag. Det är vidare samma kategorier av personuppgifter som redan behandlas av socialtjänsten.

Regeringen konstaterar att socialtjänstens behandling av personuppgifter i det brottsförebyggande arbetet kommer att omfattas av nuvarande dataskyddsreglering på socialtjänstens område. Därför behövs det inte någon kompletterande reglering för att ge stöd för behandlingen av personuppgifter.

Slutlig proportionalitets- och nödvändighetsbedömning

För att personuppgiftsbehandlingen ska vara godtagbar utifrån EU:s dataskyddsförordning ska förslagen även vara nödvändiga och proportionerliga ur personuppgiftshänseende (artikel 6.3 andra stycket sista meningen i EU:s dataskyddsförordning, jfr även artikel 9.2 g). Inom ramen för en sådan bedömning bör bl.a. de integritetsrisker som förslagen kan medföra vägas mot de fördelar som behandlingen kan leda till. I denna del gör regeringen följande överväganden.

Som konstaterats innebär förslagen att personuppgifter om fler personer än i dag kan komma att behandlas. Det kan vidare röra sig om integritetskänsliga uppgifter om t.ex. lagöverträdelser. Regeringen bedömer dock att den utökade personuppgiftsbehandling som följer av förslagen är begränsad. Det kommer, som konstaterats, röra sig om personuppgifter som redan behandlas av socialtjänsten.

Vid behandlingen av personuppgifter ska de skyddsåtgärder som finns i lagen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten tillämpas. Även dataskyddsregelverket i övrigt och bestämmelser om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, medför ett skydd för den personliga integriteten.

Regeringen bedömer att förslagen är nödvändiga för att motverka att barn och unga rekryteras in i kriminalitet, liksom för att förebygga och motverka brottslighet i befolkningen generellt. Sammantaget anser

regeringen att den behandling av personuppgifter som kommer ske med anledning av förslagen är nödvändig för att de nya arbetsuppgifterna ska kunna utföras av socialtjänsten.

Vid en avvägning mellan intresset av att socialtjänsten stärker det brottsförebyggande arbetet och intresset av att upprätthålla skyddet för den personliga integriteten bedömer regeringen sammantaget att intrånget i den personliga integriteten får anses vara motiverat och proportionerligt. Den personuppgiftsbehandling som blir aktuell bedöms inte heller innebära ett sådant betydande intrång i den personliga integriteten som avses i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen (jfr prop. 2009/10:80 s.182–185, 250). Regeringen bedömer sammanfattningsvis att den utökade personuppgiftsbehandling som förslagen innebär är proportionerlig ur integritetshänseende.

5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft samtidigt som förslaget om en ny socialtjänstlag i lagrådsremissen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter träder i kraft.

Regeringens bedömning: Det finns inte behov av några övergångsbestämmelser.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Med hänsyn till de samhällsutmaningar som finns är det angeläget att det brottsförebyggande arbetet stärks så snart som möjligt. Lagändringarna om det brottsförebyggande ansvaret är en komplettering av förslaget om en ny socialtjänstlag som lämnas i lagrådsremissen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter (S2024/01345). Lagändringarna bör därför samordnas med den fortsatta beredningen av den nya socialtjänstlagen. Mot denna bakgrund bör lagändringarna träda i kraft samtidigt som den nya socialtjänstlagen föreslås träda i kraft, dvs. den 1 juli 2025.

Det bedöms inte behövas några övergångsbestämmelser.

6 Konsekvenser av förslagen

6.1 Samhällsekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen bedöms medföra positiva samhällsekonomiska konsekvenser.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan om de samhällsekonomiska konsekvenserna. Flera remissinstanser yttrar sig dock över de ekonomiska konsekvenserna av förslaget. Dessa remissynpunkter behandlas i avsnitt 6.2.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen föreslår dels i avsnitt 4.1 att det i den nya socialtjänstlagen ska tydliggöras att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet, dels i avsnitt 4.2 att socialnämnden aktivt ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

Enligt beräkningar i betänkandet Kommuner mot brott (SOU 2021:49) uppgår samhällets utgifter för en gängkriminell person under en tjuugoårsperiod till cirka 70 miljoner kronor, inräknat samhällets kollektiva skyddsåtgärder. Av dessa kostnader fördelar sig den största delen på rättsväsendet. Andra studier visar att brottsligheten också innebär stora direkta kostnader för kommunerna även om omfattningen skiljer sig åt beroende på vilken brottslighet det rör sig om. Det rör bl.a. kostnader för socialtjänst, hälso- och sjukvård och produktionsbortfall som leder till minskade skatteintäkter. Regeringen bedömer således att ett effektivt brottsförebyggande arbete innebär möjligheter till besparingar för samhället. Förslagen om att tydliggöra socialnämndens brottsförebyggande ansvar kan således bidra till sådana besparingar.

6.2 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen innebär inte ett nytt åtagande för kommunerna men aktualiserar likväl tillämpningen av finansieringsprincipen eftersom kommunerna ges ett utökat ansvar med ett tydligare fokus på det brottsförebyggande arbetet.

Promemorians bedömning överensstämmer inte med regeringens. I promemorian bedöms att förslagen innebär ett tydliggörande av befintlig reglering utan att den kommunala finansieringsprincipen aktualiseras.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna lämnar synpunkter om finansieringen avseende förslaget till en generell bestämmelse om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

Akademikerförbundet SSR, Borlänge, Götene, Härnösands och Sorseles kommuner, Länsstyrelserna i Skåne och Västra Götalands län, Riksorganisationen Glöm Aldrig Pela och Fadime (GAPF), Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Vision anser att förslaget om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet

innebär ett nytt åtagande för kommunerna vad gäller vuxna och att de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna därför behöver ses över. *Botkyrka kommun* tar upp att utökade insatser för vuxna innebär en omfattande omställning i arbetet och en ekonomisk kostnad. *Sundsvalls kommun* befarar att promemorians uppskattning att förslaget kommer ha en marginell påverkan på kommunernas ekonomi är en grov felbedömning.

SKR anser att även förslaget om att socialnämnden aktivt ska förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga syftar till en ambitionshöjning inom området och delar inte promemorians uppfattning att denna endast skulle innebära en marginell påverkan på kommunernas ekonomi.

Flera remissinstanser, däribland *Brottsförebyggande rådet (Brå)* och *Brottsofferjouren*, anser att båda förslagen om att reglera socialnämndens brottsförebyggande ansvar innebär en utökning av socialnämndens ansvar som medför kostnader för kommunerna. Flera remissinstanser bedömer att det kommer att krävas resurser för de föreslagna förändringarna, däribland *Halmstads*, *Katrineholms*, *Kungsbacka*, *Lysekils*, *Malmö*, *Skellefteå* och *Stockholms kommuner*. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser att det kommer att behövas en förstärkning av socialtjänstens resurser för att få till stånd en förändring i praktiken. *Tomelilla kommun* för fram att de ekonomiska konsekvenserna behöver ses över med fokus på implementeringen i mindre kommuner. En liknande frågeställning tar *Surahammars kommun* upp och framför att kostnaderna för att implementera nya arbetsätt kan bli hög i förhållande till klientantalet.

Statens institutionsstyrelse (SiS) bedömer att förslaget kan medföra att socialnämnder i större utsträckning ansöker om placering hos SiS och att det därmed kan få ekonomiska och planeringsmässiga konsekvenser för myndigheten.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen utgör inte ett nytt åtagande för kommunerna ...

Regeringen föreslår dels i avsnitt 4.1 att det i den nya socialtjänstlagen ska tydliggöras att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet, dels i avsnitt 4.2 att socialnämnden aktivt ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

I promemorian bedöms att socialnämnden redan har ett ansvar för förebyggande arbete och att förslagen innebär att socialnämndens specifika brottsförebyggande ansvar tydliggörs. Den sammantagna bedömningen i promemorian är att de åtaganden som förslagen innebär har en marginell påverkan på kommunernas ekonomi och att den kommunala finansieringsprincipen därför inte aktualiseras. Denna bedömning ifrågasätts dock av ett stort antal remissinstanser. Exempelvis anser *Akademikerförbundet SSR*, och flera kommuner, däribland *Borlänge* och *Götene kommuner*, att förslaget om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet innebär ett nytt åtagande vad gäller vuxna och att de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna därför behöver ses över. Flera remissinstanser, bl.a. *SKR*, anser att förslaget ska finansieras i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen. Vidare för flera instanser, däribland *Brå* och

Halmstads kommun, fram att det är sannolikt att förslagen kommer få ekonomiska konsekvenser.

I promemorian anges att kommuner har kommit olika långt i arbetet med att utveckla och erbjuda insatser som är inriktade på att förebygga och motverka kriminalitet. Det förs även fram att det brottsförebyggande arbetet är ett område under utveckling som genomgår snabb förändring. Regeringen delar den bedömningen. Enligt regeringens mening kompletterar förslaget om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet socialnämndens ansvar för det generella förebyggande arbetet. De föreslagna bestämmelserna ska därmed ses som ett tydliggörande av det ansvar, att arbeta förebyggande mot sociala problem, som socialnämnden redan har. Regeringen delar därför inte den bedömning, som bl.a. SKR och Borlänge kommun för fram, att förslaget om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet utgör ett nytt åtagande för kommunerna. Samma skäl gäller enligt regeringen även förslaget att socialnämnden aktivt ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

... men den kommunala finansieringsprincipen aktualiseras

Enligt regeringens mening innebär förslagen, även om dessa inte är ett nytt åtagande för kommunerna, ett ökat fokus och ansvar samt krav på större prioritering vad gäller det brottsförebyggande arbetet för kommunerna. Det innebär att finansieringsprincipen aktualiseras. Flera remissinstanser, däribland *Föreningen Sveriges socialchefer, Malmö, Nacka och Skellefteå kommuner*, efterfrågar också en fördjupad analys av de ekonomiska konsekvenserna av de föreslagna bestämmelserna.

De exakta ekonomiska konsekvenserna av förslagen är svåra att bedöma. Enligt regeringen är det brottsförebyggande arbetet ofta sammanflätat med socialtjänstens förebyggande arbete, varför kostnaderna behöver ses i ett större sammanhang. De kostnader som kan tänkas uppstå för kommunerna är t.ex. så som *Kungsbacka* och *Lysekils kommuner* för fram, ökade kostnader för kompetensutveckling och implementering av nya metoder. Exempel på insatser som kommunerna kan behöva prioritera är t.ex. uppsökande arbete, föräldraskapsstöd med ett brottsförebyggande fokus, olika typer av insatser i samverkan med andra aktörer, exempelvis sociala insatsgrupper, stöd till den som vill lämna en kriminell livsstil, och manualbaserade program för att motverka fortsatt normbrytande beteende och kriminalitet.

Regeringen bedömer att bestämmelserna om att socialtjänsten ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet på kort sikt innebär ett omställningsarbete i kommunerna och på längre sikt vissa mindre kostnader för kommunerna.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2024 aviserat ekonomiskt stöd under 2024–2028 till kommunerna för den större omställningen till en långsiktigt hållbar socialtjänst, dvs. en mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst. Regeringen har fördelat 200 miljoner kronor för ändamålet det förberedande året 2024. Regeringen har även aviserat 1 200 miljoner kronor 2025 och 2 200 miljoner kronor årligen 2026–2028 (prop. 2023/24:1, utg.omr. 9, avsnitt 6.5 och 6.7.7). Regeringen avser, i likhet med vad *Surahammars* och *Tomelilla kommuner* för fram, att beakta

t.ex. mindre kommuners förutsättningar vid implementeringen av den nya lagen inom omställningsstödet till kommunerna.

Regeringen har dessutom, i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1, utg.omr. 9, avsnitt 6.5 och 6.6.7), föreslagit att 200 miljoner kronor fördelas till kommunerna 2025, 300 miljoner 2026 samt 600 miljoner kronor årligen 2027–2028. Medlen är avsedda att stödja kommunerna i omställningen mot att socialtjänsten ska arbeta mer brottsförebyggande. Därutöver tillförs 30 miljoner kronor 2025 och därefter 60 miljoner kronor årligen till de allmänna statsbidragen till kommunerna (prop. 2024/25:1, utg.omr. 25 Allmänna bidrag till kommuner, avsnitt 2.8.1).

Vad gäller *SiS* synpunkt om ekonomiska konsekvenser för myndigheten avser regeringen att noga följa utvecklingen och kapaciteten för myndigheten.

6.3 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Regeringens bedömning: Förslagen bedöms innebära en marginell inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Den inskränkning av den kommunala självstyrelsen som förslagen innebär får anses vara proportionerlig och nödvändig mot bakgrund av förslagets syfte.

Promemorians bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens bedömning: I lagrådsremissen föreslås att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet samt aktivt arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Förslagen innebär att socialnämndens generellt förebyggande arbete kompletteras med ett uttalat brottsförebyggande ansvar. Bestämmelserna är formulerade på ett sätt som stämmer överens med socialtjänstlagens karaktär av en ramlag, dvs. den listar inte särskilda insatser, metoder och målgrupper. Bestämmelserna kan anpassas i förhållande till de brottsproblem och behov som finns lokalt och till andra relevanta lokala förutsättningar och utmaningar. Insatserna kan därmed komma att variera från kommun till kommun. Inskränkningen av den kommunala självstyrelsen får därför enligt regeringen ses som marginell och proportionerlig i förhållande till ändamålet med regleringen.

6.4 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Regeringens bedömning: Förslagen bedöms få positiva effekter för det brottsförebyggande arbetet.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast *Folkhälsomyndigheten* yttrar sig i fråga om bedömningen. Folkhälsomyndigheten anser att ett förtydligt ansvar för det brottsförebyggande arbetet kan gynna arbetet med att förebygga brott med ett specifikt fokus på barn och unga.

Skälen för regeringens bedömning: Förslagen i denna lagrådsremiss har ett uttalat brottsförebyggande syfte. Den sociala brottspreventionen är i fokus, vilken syftar till att minska individers risk och benägenhet att begå brott. Det handlar om insatser för att tidigt fånga upp dem som har ett normbrytande beteende. Barn och unga i riskzonen för normbrytande beteende och kriminalitet behöver upptäckas i ett tidigt skede, så att destruktiva mönster kan motverkas. Det handlar också om insatser för att förebygga fortsatt kriminalitet och normbrytande beteende. Att tydliggöra det brottsförebyggande ansvaret lägger en grund till att socialnämnden vidtar sådana åtgärder, som svarar mot individernas behov. Regeringen delar därför *Folkhälsomyndighetens* uppfattning att förtydligandet av socialtjänstens ansvar stärker arbetet med att förebygga brottslighet hos bl.a. barn och unga.

Centralt i de båda inriktningarna – att tidigt fånga upp dem som befinner sig i riskzonen samt att förebygga fortsatt utveckling av normbrytande beteende och kriminalitet – är att ändamålsenliga insatser sätts in utifrån bästa tillgängliga kunskap. Det gäller såväl bedömning av behovet av insatser som de insatser som utifrån dessa bedömningar anses lämpliga. Ett tydligt brottsförebyggande ansvar innebär större krav på och incitament för att ändamålsenliga kunskapsbaserade insatser på detta område används i högre grad än i dag. Sammantaget bedömer regeringen att ett förtydligande av socialnämndens ansvar medför ett stärkt brottsförebyggande arbete med verksamma metoder, vilket har positiva konsekvenser för det brottsförebyggande arbetet.

6.5 Konsekvenser för barn

Regeringens bedömning: Förslaget att socialnämnden ska arbeta för att aktivt förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga bedöms medföra positiva effekter för barn. Även förslaget att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bedöms få positiva konsekvenser för barn.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser yttrar sig i fråga om konsekvenser för barn. *Myndigheten för delaktighet* understryker den särskilda situation och förutsättningar som barn med funktionsnedsättning kan befinna sig i.

Skälen för regeringens bedömning: I avsnitt 4.1 föreslår regeringen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga och i avsnitt 4.2 att socialnämnden aktivt ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

Förslagen syftar till att förebygga och motverka att barn och unga rekryteras in i kriminalitet, liksom att förebygga annan brottslighet genom ett stärkt brottsförebyggande arbete riktat mot barn och unga samt genom tidiga insatser. Forskning visar att när barn tidigt uppvisar normbrytande

beteende ökar risken för att det fortsätter över tid. Tidiga insatser för barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet lönar sig på många sätt, inte minst för barnen själva. Förslagen bedöms medföra att särskilda brottsförebyggande och återfallsförebyggande insatser används i större utsträckning än i dag.

Vidare bedömer regeringen att förslagen, som bl.a. *Barnombudsmannen* och *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* för fram, bidrar till att stärka efterlevnaden av Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). I barnkonventionen slås fast att alla barn har rätt till frihet från våld och till social trygghet (artiklarna 19 och 26). Socialnämnden behöver tidigt identifiera barn och unga i riskzonen och förebygga fortsatt kriminalitet och normbrytande beteende. Barn och unga med ett normbrytande beteendemönster riskerar, förutom att hamna i kriminalitet i vuxen ålder, bl.a. sämre psykisk och somatisk hälsa och problematik med skadligt bruk och beroende. Att som barn involveras i kriminalitet i allmänhet eller utnyttjas i ett kriminellt nätverk i synnerhet innebär ett betydande hot mot framtidsutsikter och möjligheter i livet. I värsta fall kan det innebära en fara för barnets liv. Även den generella bestämmelsen om att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet har betydelse för barns uppväxtvillkor och bör bidra till att stärka skyddet för barn som riskerar att fara illa. Enligt regeringens mening bidrar förslagen till att stärka alla barns rätt till frihet från våld och social trygghet.

Brottsofferjouren Sverige för även fram betydelsen av att fokusera på barns våldsutsatthet. Enligt regeringens mening är det allmänt inriktade och förebyggande arbetet en grundläggande uppgift för socialtjänstens barn- och ungdomsvård. Därutöver behöver socialnämndens arbete för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga tydliggöras.

Myndigheten för delaktighet understryker den särskilda situation som barn med funktionsnedsättning kan befinna sig i. Regeringen delar myndighetens uppfattning och behovet av att utveckla kunskapen om barn och unga med funktionsnedsättning och våldsutsatthet, våldsutövande, normbrytande beteende och kriminalitet och anser att den förslagna bestämmelsen kan bidra till en sådan utveckling.

Sammantaget bedömer regeringen att ett uttalat brottsförebyggande ansvar har positiva konsekvenser för barn och unga i allmänhet och för utsatta grupper av barn och unga i synnerhet.

6.6 Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män

Regeringens bedömning: Förslagen kan antas ge positiva effekter för jämställdheten.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens bedömning: I avsnitt 4.1 respektive 4.2 föreslår regeringen att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet samt aktivt förebygga och motverka brottslighet bland barn

och unga. Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Bland barn och unga med normbrytande beteende eller som begår brott finns det grupper som får stöd i lägre utsträckning än andra. Det finns uppgifter som tyder på att flickor inte uppmärksammas i tillräckligt hög grad. Det skiljer sig också åt i tillgången till insatser över landet. Socialtjänstens brottsförebyggande arbete ställer krav på att individer och grupper får del av brottsförebyggande insatser oavsett kön, etnicitet, sexuell läggning, funktionsnedsättning etc. Insatserna ska utgå från de behov som finns. Genom att socialnämndens brottsförebyggande arbete tydliggörs ökar förutsättningarna för att också flickor med behov av stöd får detta. Det bedöms även bidra till att barn och unga som utsätts, eller riskerar att utsättas, för hedersrelaterad brottslighet uppmärksammas mer. Sammantaget innebär det att de insatser som ges är jämlika, jämställda och likvärdiga i förhållande till de grupper och individer som behöver sådant stöd. Regeringen bedömer därmed att förslagen ger förutsättningar för positiva konsekvenser för jämställdheten.

6.7 Konsekvenser för möjligheterna att nå målet för integrationspolitiken

Regeringens bedömning: Förslagen bedöms kunna få positiva effekter för möjligheten att nå det integrationspolitiska målet.

Promemorians bedömning överensstämmer i sak med regeringens. Promemorians bedömning utgick från det tidigare integrationspolitiska målet.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens bedömning: Riksdagen har beslutat om ett nytt mål för integrationspolitiken: utrikes födda kvinnor och män ska ha samma skyldigheter, rättigheter och möjligheter som den övriga befolkningen att leva ett fritt, värdigt och självständigt liv inom samhällsgemenskapen. Detta förutsätter att den som långvarigt befinner sig i Sverige anstränger sig för att bli en del av det svenska samhället och att samhället både ställer krav och ger möjligheter till integration. Integrationspolitiken ska bidra till social och kulturell, ekonomisk, språklig och demokratisk integration samt att genom utbildning förbättra förutsättningarna för flickor och pojkar med utländsk bakgrund (prop. 2023/24:99, bet. 2023/24:FiU21, rskr. 2023/24:250).

Förslagen i denna lagrådsremiss, som innebär ett uttalat brottsförebyggande ansvar, ställer krav på att individer och grupper får del av brottsförebyggande insatser oavsett kön, etnicitet, sexuell läggning, funktionsnedsättning etc. Insatserna ska utgå från de behov som finns. Genom det uttalade ansvaret för det brottsförebyggande arbetet ökar förutsättningarna för att alla, även de med utländsk bakgrund med behov av stöd, får detta. Det innebär att de insatser som ges är jämlika, jämställda och likvärdiga i förhållande till de grupper och individer som behöver sådant stöd. Regeringen bedömer därmed att förslagen ökar förutsättningarna för att nå det integrationspolitiska målet.

6.8 Konsekvenser för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet

Regeringens bedömning: Förslagen kan ge positiva effekter för den offentliga servicen i olika delar av landet. Förslagen kan komma att innebära nya kommunala tjänster och därmed få viss positiv effekt för sysselsättningen.

Promemorians bedömning överensstämmer inte med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens bedömning: Förslagen i lagrådsremissen innebär att socialtjänsten kommer att utöka sitt brottsförebyggande arbete. Inom det området ryms en rad insatser för att t.ex. motverka normbrytande beteende och kriminalitet. Det kan t.ex. vara manualbaserade program för att motverka fortsatt normbrytande beteende, samverkan med andra aktörer i form av t.ex. sociala insatsgrupper och annat stöd till den som vill lämna en kriminell livsstil såväl som brottsförebyggande insatser. Det kan även handla om mer allmänpreventiva insatser såsom föräldraskapsstöd, uppsökande arbete, kontaktperson eller kontaktfamilj med en brottsförebyggande inriktning. Förslagen är även förenade med ekonomiskt stöd till kommunerna (se avsnitt 6.2). Den förväntade satsningen från kommunerna kan, enligt regeringen, därmed förbättra tillgången till insatser och leda till en ökad likvärdighet sett över landet. Förslagen bedöms på så sätt kunna bidra positivt till offentlig service i olika delar av landet. Förslagen bedöms också kunna få viss positiv effekt för sysselsättningen. Förutsättningarna kommer att se olika ut i landet och kan bl.a. innebära att kommunen använder medlen till nya tjänster. Regeringen bedömer därmed att förslagen kan medföra viss positiv effekt för sysselsättningen, framför allt under åren 2025–2028.

6.9 Övriga konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen bedöms inte medföra några konsekvenser för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företag. Förslagen bedöms heller inte medföra några konsekvenser för miljö eller klimat.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens bedömning: Förslagen bedöms inte ha konsekvenser för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företag.

Förslagen innebär inte någon klimat- och miljöpåverkan.

7 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2025:000)

6 kap.

Förebyggande arbete mot brottslighet

8 § Socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet.

Paragrafen, som inte har någon tidigare motsvarighet, reglerar socialnämndens ansvar att arbeta förebyggande mot brottslighet. Övervägandena finns i avsnitt 4.1.

Bestämmelsen tydliggör att socialnämnden har ett brottsförebyggande ansvar utöver det generella förebyggande ansvaret. Socialnämnden ska genom olika insatser arbeta för att förebygga och motverka brottslighet. Insatser behöver sättas in i ett tidigt skede och särskilda brottsförebyggande och återfallsförebyggande insatser behöver användas. Exempel på insatser som kan vara aktuella att använda är föräldraskapsstöd med ett brottsförebyggande fokus, uppsökande arbete, kontaktperson och kontaktfamilj, olika typer av insatser i samverkan med andra aktörer, manualbaserade program för att motverka fortsatt normbrytande beteende, sociala insatsgrupper och stöd till avhoppare. Det är väsentligt att de insatser som ges är i enhetlighet med bästa tillgängliga kunskap enligt de kunskapsstöd som finns. Socialnämnden i respektive kommun avgör vilken insats som bör ges med hänsyn till den enskildes förutsättningar och behov.

18 kap.

Förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga

4 § Socialnämnden ska aktivt arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga.

Paragrafen, som inte har någon tidigare motsvarighet, reglerar socialnämndens ansvar i det brottsförebyggande arbetet för barn och unga. Övervägandena finns i avsnitt 4.2.

Socialnämnden ska genom olika insatser aktivt arbeta för att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Insatser behöver sättas in i ett tidigt skede och särskilda brottsförebyggande och återfallsförebyggande insatser behöver användas. Exempel på insatser som kan vara aktuella är föräldraskapsstöd med ett brottsförebyggande fokus, uppsökande arbete, kontaktperson och kontaktfamilj, olika typer av insatser i samverkan med andra aktörer, manualbaserade program för att motverka fortsatt normbrytande beteende och kriminalitet, sociala insatsgrupper och stöd till avhoppare. Det är väsentligt att de insatser som ges är i enhetlighet med bästa tillgängliga kunskap enligt de kunskapsstöd som finns. Socialnämnden avgör vilken insats som bör ges med hänsyn till den enskildes förutsättningar och behov.

Sammanfattning av promemorian Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden

Brottsligheten är ett allvarligt samhällsproblem och att motverka den är en angelägen samhällsutmaning. Inte minst är samhällsutvecklingen, där allt yngre barn och unga utnyttjas i och rekryteras till kriminella nätverk, en utmaning. Det brottsförebyggande arbetet behöver mot denna bakgrund ytterligare prioriteras. Socialtjänsten är en betydande aktör i detta arbete.

Socialtjänsten har redan i dag ett förebyggande ansvar. Socialtjänsten har stor kunskap om sociala problem och möter enskilda i utsatta situationer. Det finns dock en rad utmaningar och utvecklingsområden inom socialtjänstens förebyggande verksamhet, som berör det brottsförebyggande arbetet. I denna promemoria föreslås därför bestämmelser för att tydliggöra socialtjänstens brottsförebyggande ansvar. Vid sidan av det breda förebyggande arbetet behövs insatser med ett tydligt brottsförebyggande fokus. Den sociala brottspreventionen är central, vilken syftar till att minska individens risk och benägenhet att begå brott.

Förslagen i promemorian är en komplettering till betänkandet En hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47). Lagändringarna föreslås träda i kraft samtidigt som eventuella ändringar med anledning av förslagen i det betänkandet träder i kraft.

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453)

dels att 5 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 3 kap 7 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

7 a §

Socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka kriminalitet.

5 kap.

1 §

Socialnämnden ska

1. verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden,

2. i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga,

3. bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa,

4. aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och unga av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel,

5. aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk av spel om pengar bland barn och unga,

6. aktivt arbeta för att förebygga och motverka kriminalitet bland barn och unga,

6. tillsammans med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs, uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem,

7. med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och unga som har visat tecken till en ogynnsam utveckling,

8. i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om barnets eller den unges

7. tillsammans med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs, uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem,

8. med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och unga som har visat tecken till en ogynnsam utveckling,

9. i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om barnets eller den unges

bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet,

9. i sin omsorg om barn och unga tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts, och

10. i sin omsorg om barn och unga tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan vård och fostran utanför det egna hemmet upphört eller sedan verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård upphört.

bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet,

10. i sin omsorg om barn och unga tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts, och

11. i sin omsorg om barn och unga tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan vård och fostran utanför det egna hemmet upphört eller sedan verkställighet av sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård upphört.

Denna lag träder i kraft den XX.

Efter remiss har yttranden kommit in från Akademikerförbundet SSR Arjeplogs kommun, Barnombudsmannen, Borlänge kommun, Botkyrka kommun, Brottsförebyggande rådet, Brottsofferjouren Sverige, Eskilstuna kommun, Folkhälsomyndigheten, Föreningen Sveriges Socialchefer, Förvaltningsrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Malmö, Glöm aldrig Pela och Fadime, GAPF, Gävle högskola (Akademien för hälsa och arbetsliv – Avdelningen för socialt arbete, Göteborgs kommun, Götene kommun, Halmstads kommun, Härnösands kommun, Inspektionen för vård och omsorg, Justitiekanslern, Jämställdhetsmyndigheten, Kammarrätten i Stockholm, Katrineholms kommun, Kriminalvården, Kungsbacka kommun, Linnéuniversitetet (Fakulteten för samhällsvetenskap – Institutionen för socialt, Linköpings universitet (Medicinska fakulteten - Barnafriid), Lysekils kommun, Länsstyrelsen Skåne, Länsstyrelsen Stockholm, Länsstyrelsen i Västernorrland, Länsstyrelsen Västra Götaland, Malmö kommun, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Nacka kommun, Oskarshamn kommun, Polismyndigheten, Riksdagens ombudsmän, Skellefteå kommun, Socialstyrelsen, Sorsele kommun, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Statens institutionsstyrelse, Stiftelsen Tryggare Sverige, Stockholms kommun, Sundsvalls kommun, Surahammars kommun, Svedala kommun, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Kommuner och Regioner, Södertälje kommun, Tomelilla kommun, Uppsala kommun, Uppsala universitet (Juridiska fakulteten, Samhällsvetenskapliga fakulteten), Vision, Åklagarmyndigheten, Örebro kommun.

Följande remissinstanser har inte svarat eller har avstått, Alvesta kommun, Barnens rätt i samhället, Barnrättsbyrån, Bengtsfors kommun, Botkyrka kommun, Funktionsrätt Sverige, Förbundet Sveriges Socionomutbildningar, Hässleholms kommun, Knas hemma, Leksands kommun, Maskrosbarn, Pajala kommun, Torsås kommun, Unga kris, Vindelns kommun.